

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

2026

№9

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY

Scientific and practical electronic journal

Indexlanadigan bazalar: Google Scholar

Crossref

OpenAIRE

CYBERLENIKA

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON JURNAL

9-jild
9-son
Sentyabr, 2026

September, 2026
Volume 9
Number 9

ИННОВАЦИОННАЯ
ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY
Electronic scientific and
practical journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

globalsciencehub.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Tahririyat Kengashi raisi o‘rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas’ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Texnik muharrir:

S.J.Qulmurotov

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko‘chasi 225-uy Tel.:

+998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

innoeconomic@kstu.uz

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko‘rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Ovchinnikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)
Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)
Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)
Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)
Kusainov Xalel Xaymullievich – i.f.d., professor, akademik (Qozog‘iston Respublikasi Milliy fanlar akademiyasi)
Samandarzoda Iskandar Hakim - Iqtisodiyot fanlari doktori (Sh.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)
Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva energetika instituti, Rossiya)
Sergey Aleksandrovich Voynash - ilmiy xodim (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)
Valentina Nikolayevna Pulyayeva - iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi hukumati qoshidagi Moliya universiteti)
Dmitriy Evgenievich Morkovkin, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Moliya universiteti, Rossiya Federatsiyasi hukumati)
Sadrididdinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi Milliy fanlar Akademiyasi)
Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)
Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti)
Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)
Aleksandr Leonidovich Chupin, iqtisod fanlari nomzodi (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)
Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar universiteti)
Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)
Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)
Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazorat fanlari instituti)
Kolossova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti)

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik
Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor
Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor
Xatamov Ochildi Qurbonovich - i.f.d., professor
Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor
Jumayeva Gulrux Jo‘raqulovna - i.f.n., professor
Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent
Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor
Yakubova Shamshinur Shuxratovna - i.f.d., (DSc) dotsent
Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent
Samiyeva Gulnoza Toxirovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent
Aliqulov Azamat Tuyg‘unovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent
Aminov Fazlitdin Baxadirovich - i.f.n., dotsent
Xo‘jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent
Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent
Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent
Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.d., (DSc), dotsent
Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent
Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent
Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent
Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent
Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent
Muxammadiyeva Yulduz Yusupovna - i.f.f.d. (PhD)
Tursunova Aziza Xoshimovna - i.f.f.d. (PhD)
Xolliyev Sherali Baxtiyorovich - i.f.f.d. (PhD)
Panjiyev Samijon Aliqulovich - PhD, dotsent

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

ISSN: 3030-315X

globalsciencehub.uz

Учредитель:

Каршинский государственный технический университет

Председатель редакционного совета:

Р.Х.Эргашев, доктор экономических наук, профессор

Заместитель председателя редакционного совета:

С.Н.Хамраева, доктор экономических наук, профессор

Ответственный редактор:

Н.А.Очилова, PhD, доцент

Технический редактор:

С.Ж.Кулмуротов

Журнал издается один раз в месяц в электронной форме и публикуется через официальный сайт журнала.

Адрес редакции:

180100, г. Карши, ул. Мустакиллик, дом 225

Тел: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Факс: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@kstu.uz

Научно-практический электронный журнал «Инновационная экономика» включён в перечень национальных научных изданий на основании решения Президиума Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 5 апреля 2025 года № 369.

В журнале публикуются статьи по следующим рубрикам:

1. Теория и методология
2. Цифровая экономика
3. Экономика регионов и отраслей
4. Малый бизнес и частное предпринимательство
5. Экономика человеческого капитала
6. Менеджмент и маркетинг
7. Бухгалтерский учет, экономический анализ и аудит
8. Финансы, кредит и инвестиции
9. Эконометрика и статистика
10. Сфера услуг и туризм

Редакционная коллегия:

Международные члены Совета редколлегии:

Овчинников Виктор Николаевич - д.э.н., профессор, академик (Южный федеральный университет, Россия)

Солодовников Сергей Юрьевич - д.э.н., профессор (Белорусский национальный технический университет)

Виктор Александрович Сидоров - д.э.н., профессор, (Кубанский государственный университет)

Шевченко Игорь Викторович - д.э.н., профессор (Кубанский государственный университет)

Кусаинов Халел Хаймуллович - д.э.н., профессор, академик (НААН Республика Казахстан)

Самандарзода Искандар Хаким - д.э.н., профессор (Таджикистанский аграрный университет им. Ш. Шотемура)

Гибатуллин Артур Артурович - к.э.н., доцент (Национальный исследовательский университет «Московский энергетический институт»)

Войнаш Сергей Александрович - научный сотрудник (Российского университета дружбы народов имени П.Лумумби)

Пуляева Валентина Николаевна - к.э.н., доцент (Финансовый университет при Правительстве РФ)

Морковкин Дмитрий Евгеньевич - к.э.н., доцент (Финансовый университет Правительство РФ)

Садриддинов Манучехр Исламиддинович - д.э.н., профессор (Национальная академия наук Республики Таджикистан)

Перская Виктория Вадимовна - д.э.н., профессор (Финансовый университет при Правительстве РФ)

Молчанов Игорь Николаевич - д.э.н., профессор (Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова)

Басова Мария Михайловна - д.э.н., профессор (Финансового университета Российской Федерации)

Чупин Александр Леонидович - к.э.н. (Российского университета дружбы народов имени П. Лумумби)

Незаймакин Валерий Николаевич - д.э.н., профессор (РГТУ)

Никонорова Алла Владимировна - к.э.н., доцент (Финансового университета Российской Федерации)

Дмитриева Ольга Александровна - к.э.н., доцент (Финансового университета Российской Федерации)

Швец Юрий Юрьевич - к.э.н., доцент (Институт проблем управления РАН)

Колосова Елена Валерьевна - к.э.н., доцент (Российский экономический университет имени Г.В. Плеханова)

Члены Совета редколлегии:

Гулямов Саидхорр Саидхмедович - д.э.н., профессор, академик

Пардаев Мамаюнус Каршибоевич - д.э.н., профессор

Навруз-зода Бахтиёр Негматович - д.э.н., профессор

Хатамов Очилди Курбанович - д.э.н., профессор

Файзиева Ширин Шодмоновна - к.э.н., профессор

Жумаева Гулрух Журакуловна - к.э.н., профессор

Эгамбердиева Салима Раимовна - к.э.н., доцент

Еркаева Гулбахор Панжиевна - к.э.н., профессор

Якубова Шамина Шухратовна - д.э.н., (DSc), доцент

Амиркулов Шухрат Олимович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Самиева Гулноза Тохировна - д.ф.э.наук., (PhD), доцент

Алигулов Азамат Туйгунович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Аминов Фазлитдин Бахадирович - к.э.н., доцент

Хужакулова Нигора Рустамовна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Туробов Шерзод Алишерович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимова Муниса Юльчиевна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Эрашьева Насиба Рахматуллаевна - д.э.н., (DSc), доцент

Бобокулов Санжар Бахромкулович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джалилов Рахмонкул Хамидович - д.ф.э., (PhD), доцент

Номазов Бахром Бобомуродович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимханова Нигора Алимхановна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джанузакوف Мирзабек Кулмаматович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Мухаммадиева Юлдуз Юсуповна - д.ф.э.н., (PhD)

Турсунова Азиза Хошимовна - д.ф.э.н., (PhD)

Холлиев Шерали Бахтиёрович - д.ф.э.н., (PhD)

Панджиев Самиджон Аликулич - PhD, доцент

KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY TAJRIBALAR VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR

Fayziyeva Shirin Shodmonovna

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ И СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В РАЗВИТИИ МАЛОГО БИЗНЕСА И ЧАСТНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

Файзиева Ширин Шодмоновна

INTERNATIONAL EXPERIENCE AND MODERN TECHNOLOGIES IN THE DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP

Fayzieva Shirin Shodmonovna

Annotatsiya: ushbu maqolada kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning zamonaviy yo'nalishlari hamda rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar tajribasi tahlil qilingan. Xususan, AQSh, Germaniya, Yaponiya, Janubiy Koreya, Xitoy va Fransiya kabi mamlakatlarda kichik biznes subyektlarini qo'llab-quvvatlashning institutsional, moliyaviy, soliq, innovatsion va tashkiliy mexanizmlariga alohida e'tibor qaratilgan. Tadqiqot natijasida xorijiy tajribaning O'zbekiston sharoitiga mos jihatlari aniqlanib, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish, yangi ish o'rinlarini yaratish, aholi daromadlarini oshirish va hududlarning iqtisodiy salohiyatini yuksaltirishga qaratilgan ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, tadbirkorlik muhiti, xorijiy tajriba, innovatsiya, moliyaviy qo'llab-quvvatlash, soliq imtiyozlari, raqamlashtirish, kreditlash, iqtisodiy rivojlanish.

Аннотация: в статье анализируются современные тенденции развития малого бизнеса и частного предпринимательства, а также опыт развитых и развивающихся стран. Особое внимание уделяется институциональным, финансовым, налоговым, инновационным и организационным механизмам поддержки субъектов малого бизнеса в таких странах, как США, Германия, Япония, Южная Корея, Китай и Франция. На основе результатов исследования определены аспекты зарубежного опыта, применимые в условиях Узбекистана, а также разработаны научно-практические предложения и рекомендации по дальнейшему развитию малого бизнеса и частного предпринимательства, созданию новых рабочих мест, повышению доходов населения и укреплению экономического потенциала регионов.

Ключевые слова: малый бизнес, частное предпринимательство, бизнес-среда, зарубежный опыт, инновации, финансовая поддержка, налоговые льготы, цифровизация, кредитование, экономическое развитие.

Abstract: the article analyzes current trends in the development of small business and private entrepreneurship, as well as the experience of developed and developing countries. Particular attention is paid to the institutional, financial, tax, innovation, and organizational mechanisms for supporting small businesses in countries such as the USA, Germany, Japan, South Korea, China, and France. Based on the research findings, aspects of international experience applicable to the context of Uzbekistan have been identified, and scientifically grounded proposals and recommendations have been developed to further advance small business and private entrepreneurship, create new jobs, raise household incomes, and strengthen the economic potential of the regions.

Keywords: small business, private entrepreneurship, business environment, foreign experience, innovation, financial support, tax incentives, digitalization, lending, economic development.

KIRISH

Bugungi globallashuv va iqtisodiy raqobatning kuchayib borayotgan sharoitida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik mamlakatlarning barqaror iqtisodiy rivojlanishini ta'minlovchi muhim omillardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Kichik biznes

subyektlarining iqtisodiyotdagi o'rni nafaqat ishlab chiqarish va xizmatlar hajmini oshirish, balki yangi ish o'rinlarini yaratish, aholi daromadlarini ko'paytirish, raqobat muhitini shakllantirish, innovatsiyalarni joriy etish hamda hududlarning iqtisodiy salohiyatidan samarali foydalanishda ham yaqqol namoyon

<https://globalsciencehub.uz/index.php/IE/uz>

bo'lmog'da. Shu sababli turli mamlakatlarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, uning faoliyati uchun qulay institutsional va iqtisodiy muhit yaratish davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangan.

Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, kichik biznesni rivojlantirishning yagona universal modeli mavjud emas. Har bir mamlakat o'zining iqtisodiy salohiyati, institutsional tizimi, moliya bozori, mehnat resurslari, innovatsion imkoniyatlari va milliy tadbirkorlik an'analaridan kelib chiqib, kichik biznesni qo'llab-quvvatlashning o'ziga xos mexanizmlarini shakllantirgan. Jumladan, AQShda tadbirkorlik tashabbuslarini moliyaviy va institutsional qo'llab-quvvatlash, Germaniyada kichik va o'rta biznesning yirik korxonalar hamda ilmiy-tadqiqot institutlari bilan kooperatsiyasini rivojlantirish, Yaponiyada ishlab chiqarish kooperatsiyasi va innovatsion faoliyatni rag'batlantirish, Janubiy Koreyada texnologik modernizatsiya va eksportga yo'naltirilgan tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, Xitoyda esa kichik biznesni hududiy va sanoat siyosati bilan uyg'unlashtirishga alohida e'tibor qaratilgan.

O'zbekiston iqtisodiyotida ham kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning o'rni tobora ortib bormoqda. Ayniqsa, xorijiy mamlakatlarda shakllangan ilg'or tajribalarni o'rganish va ularning O'zbekiston sharoitiga mos jihatlarni aniqlash kichik biznesni rivojlantirish siyosatini takomillashtirishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Bunda xorijiy tajribani to'g'ridan-to'g'ri ko'chirish emas, balki uning samarali mexanizmlarini milliy iqtisodiyotning o'ziga xos xususiyatlari, hududlarning resurs salohiyati va mavjud institutsional sharoitlardan kelib chiqib moslashtirish muhimdir.

ADABIYOTLAR SHARHI

So'nggi yillarda mintaqaviy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishida tadbirkorlik faoliyatining o'rni ilmiy jamoatchilik tomonidan keng o'rganilmoqda. Iqtisodiy o'sish, bandlikni ta'minlash va aholi daromadlarini oshirishda kichik biznes hamda xususiy tadbirkorlik hal qiluvchi omil sifatida qaralmoqda. Tadqiqotchilar tadbirkorlikning hududiy farovonlikka ta'sirini turli yondashuvlarda tahlil etganlar. Sternberg, Rolf, Xitoyning yirik sanoat mintaqalarida o'tkazilgan empirik tahlil natijalariga ko'ra esa Guo Ying, Li Haibo va Zhang Wenjie, Lopez, Alejandrolar kichik biznes o'sishini tahlil qilib, raqamli infratuzilma, davlat qo'llovi va sanoat diversifikatsiyasining aholi daromadlariga ijobiy ta'sirini isbotlagan. Ular, shuningdek, mintaqaviy siyosatda innovatsion faoliyatni rag'batlantirish choralari iqtisodiy tengsizlikni kamaytiruvchi omil sifatida namoyon bo'lishini ta'kidlaydi.[1]

Mavzu bo'yicha nazariy asoslar va umumiy yondashuvlarga murojaat qiladigan bo'lsak, A.Smit, D.Rikardo, J.B.Saylarning klassik iqtisodiy asarlarida mehnat unumdorligini oshirish va ishlab chiqarishni rivojlantirish orqali aholi daromadlarini oshirish g'oyalari bayon etilgan. Shuningdek, boshqa olimlarning ishlarida aholi daromadlarining ish haqi, kapital va mehnat munosabatlari orqali shakllanishining nazariy asoslari tavsiflangan. J.M.Keynsning tadqiqotlari

davlatning iqtisodiyotda faol ishtirok etishi va bandlikni ta'minlash orqali aholi daromadlarini oshirish yo'llarini asoslab berdi. M.Fridman va monetarizm maktabi vakillari iqtisodiy o'sish va pul-kredit siyosatining aholi daromadlariga ta'sirini o'rgandilar.

Xorijiy tadqiqotchilardan S.Kuznets daromad taqsimoti va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlikni belgilovchi Kuznets qonunini ishlab chiqdi. 2014 yilda Tomas Piketti notekis daromad va boylik taqsimotining iqtisodiy rivojlanishga ta'sirini asoslab berdi. Iqtisodchi Jorj Stiglits ham iqtisodiy siyosat variantlari va tengsizlikni kamaytirish va daromadlarni oshirish choralari belgilab berdi. Bugungi kunda Jahon banki hisobotlarida bandlikni oshirish, kichik biznesni qo'llab-quvvatlash va qashshoqlikni qisqartirish orqali daromadlarni oshirish yo'llariga e'tibor qaratiladi.

Bu borada o'zbek olimlari o'rtasida ham qator ilmiy tadqiqotlar olib borildi. Xususan, Oltayev, Rashidov, Norboyevlar soliq imtiyozlari, imtiyozli kreditlar, "Har bir oila – tadbirkor" dasturining tadbirkorlikni rivojlantirish va aholi daromadlariga ta'sirini baholadi. Mahmudov va Karimovanning tadqiqotlari shuni ko'rsatdiki, O'zbekistonning janubiy viloyatlarida, xususan, Qashqadaryoda tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash infratuzilmasi sust rivojlangan, bu esa mintaqaviy daromadlar tengsizligini yanada kuchaytirmoqda. Shu bois bu borada chuqur amaliy tahlillar olib borish mintaqaviy iqtisodiy siyosatni takomillashtirishda katta ahamiyatga ega. [3]

Mamlakatimizda aholi daromadlarini oshirish, kambag'allikni qisqartirish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash davlat siyosatining ustuvor vazifalari sifatida belgilangan, bunda aholi daromadlari o'sish dinamikasining davlat dasturlari bilan uzviy bog'liqligini ta'minlamoqda. O'zbek olimlaridan A.Abdullaev, M.Tojiboyev, Sh.Tursunov, B.Hamdamov va boshqalar mehnat bozori, aholi bandligini ta'minlash, daromadlarni taqsimlash va xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish bo'yicha ilmiy izlanishlar olib bordilar. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, aholi daromadlarini oshirish yo'llari mehnat bozorini rivojlantirish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, ijtimoiy siyosatni kuchaytirish, inflyatsiyani tartibga solish, innovatsion xizmat ko'rsatish sohasini kengaytirish bilan chambarchas bog'liq. Xorijiy adabiyotlarda asosiy e'tibor daromadlar tengsizligi muammosiga va uning qisqarishiga qaratilgan bo'lsa, O'zbekistonni o'rganishda qashshoqlikni qisqartirish, davlat dasturlari va hududlarni rivojlantirish hisobiga aholi daromadlarini oshirishga e'tibor beriladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi xorijiy mamlakatlarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning samarali mexanizmlarini o'rganish, ularning ustuvor jihatlarni qiyosiy tahlil qilish hamda O'zbekiston sharoitida qo'llash mumkin bo'lgan ilg'or tajribalarni aniqlashdan iborat. Tadqiqot doirasida kichik biznesni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, moliyalashtirish, soliqqa tortish, innovatsiyalarni rag'batlantirish, raqamlashtirish, tadbirkorlik infratuzilmasini rivojlantirish va eksport imkoniyatlarini kengaytirish mexanizmlariga alohida e'tibor qaratiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekistonda ham kichik biznesni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib, ayniqsa xorijiy tajribalarni o'rganish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish orqali ushbu sohaning raqobatbardoshligini oshirishga katta e'tibor qaratilmoqda. Kichik biznes iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi sifatida bir qator ijtimoiy-iqtisodiy vazifalarni amalga oshiradi. Avvalo, u aholi bandligini ta'minlash va yangi ish o'rinlarini yaratishda muhim o'rin tutadi. Shu bilan birga, bozorda sog'lom raqobat muhitining shakllanishiga xizmat qilib, iste'molchilarni turli xil mahsulot va xizmatlar bilan ta'minlaydi. Mazkur sektorning yana bir muhim jihati innovatsion g'oya va texnologiyalarni ishlab chiqarish hamda xizmat ko'rsatish jarayonlariga tezkor joriy etish imkoniyatiga ega ekanligidir. Bundan tashqari, kichik biznes eksport hajmini kengaytirish, hududlarning iqtisodiy salohiyatini mustahkamlash va ularning barqaror rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda ham muhim ahamiyat kasb etadi. 2024-yil ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekistonda YAIMning qariyb 54,5 foizi kichik biznes hissasiga to'g'ri kelgan.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik bo'yicha xorij tajribalarining ayrim davlatlar bo'yicha ko'rsatkichlari bilan tanishib chiqadigan bo'lsak, Germaniyada kichik va o'rta korxonalar "Mittelstand" deb yuritiladi va ular:

- yuqori texnologiyali ishlab chiqarishga;
- kasbiy ta'lim tizimiga;
- innovatsion faoliyatga;
- eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarishga

asoslanadi.

Mazkur modelning asosiy ustunligi - davlat, bank tizimi va ilmiy markazlar o'rtasidagi integratsiyaning kuchliligidir. O'zbekiston uchun ahamiyati esa dual ta'lim tizimini joriy etish, sanoat klasterlarini

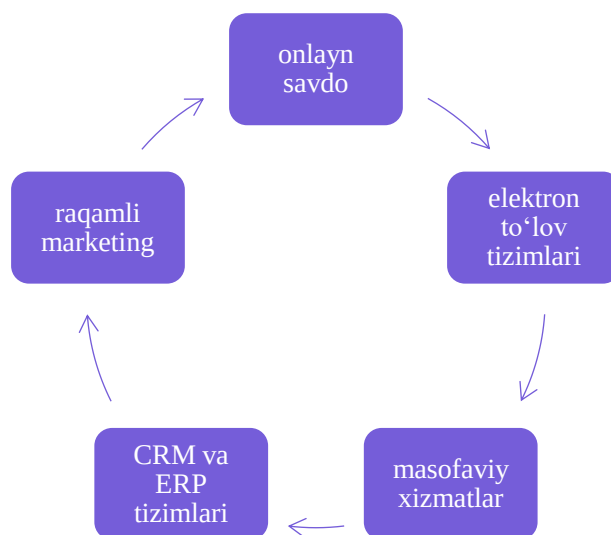
rivojlantirish hamda eksportga yo'naltirilgan kichik korxonalarni qo'llab-quvvatlashga yordam beradi.

AQShda kichik biznesni qo'llab-quvvatlashda soliq imtiyozlari, ventur moliyalashtirish, startap ekotizimi, biznes inkubatorlar, raqamli platformalar katta rol o'ynaydi. AQShning Small Business Administration (SBA) dasturi kichik biznesni kreditlash va maslahat xizmatlari bilan ta'minlaydi. Ahamiyati shundaki, startaplarni rivojlantirish, innovatsion loyihalarni moliyalashtirish va yosh tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlashda muhim o'rin egallaydi.

Xitoyda kichik biznesni rivojlantirish maxsus iqtisodiy zonalar, raqamli savdo platformalari, elektron tijorat va sanoat kooperatsiyasi orqali amalga oshirilmoqda. Guangdong provinsiyasi tajribasi ayniqsa samarali hisoblanadi. Xitoyda Alibaba, JD.com kabi platformalar kichik biznes mahsulotlarini global bozorga olib chiqmoqda. O'zbekiston uchun foydali jihatlari elektron tijoratni rivojlantirish, logistika infratuzilmasini modernizatsiya qilish va texnoparklar tashkil etishda muhim dastak bo'lib xizmat qiladi.

Janubiy Koreyada kichik biznes IT texnologiyalar, sun'iy intellekt, robotlashtirish, raqamli ishlab chiqarish asosida rivojlantirilgan. Davlat innovatsion korxonalarni subsidiyalar va grantlar orqali qo'llab-quvvatlaydi. Janubiy Koreya tajribasi shuni ko'rsatadiki, "aqli ishlab chiqarish" tizimlarini joriy etish, ishlab chiqarish jarayonlarini texnologik jihatdan modernizatsiya qilish hamda ilm-fan bilan biznes o'rtasidagi integratsiyani kuchaytirish iqtisodiy samaradorlikni oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Bugungi kunda zamonaviy texnologiyalar kichik biznesning asosiy rivojlanish omiliga aylanmoqda. Innovatsion texnologiyalarni qo'llash korxonalarining raqobatbardoshligini oshirishi ilmiy tadqiqotlarda ham ta'kidlangan.

1-rasm. Raqamli texnologiyalarning imkoniyatlari

Sun'iy intellekt (AI) - Sun'iy intellekt yordamida mijozlar ehtiyojlarini tahlil qilish, avtomatlashtirilgan boshqaruv, prognozlash, marketing strategiyalarini ishlab chiqish imkoniyati kengaymoqda. Bu esa xarajatlarni kamaytirib, samaradorlikni oshiradi.

<https://globalsciencehub.uz/index.php/IE/uz>

Elektron tijorat - Amazon, Alibaba, eBay kabi platformalar kichik biznes uchun global bozorlarga chiqish imkoniyatini yaratmoqda.

Bulutli texnologiyalar - Bulutli texnologiyalar ma'lumotlarni saqlash, onlayn buxgalteriya, masofaviy

boshqaruv, elektron hujjat aylanishi jarayonlarini soddalashtiradi.

2-rasm. O'zbekiston iqtisodiyotiga xorijiy tajribalarni joriy etishning ustuvor yo'nalishlari

Prezident qarorlari asosida eksportni qo'llab-quvvatlash, raqamli marketing va onlayn eksport platformalarini rivojlantirish bo'yicha islohotlar amalga oshirilmoqda.

Ma'lumki, 1953 yilda AQShda Federal Agentligi-AQSh kichik biznes ishlari bo'yicha maxsus ma'muriyat tuzilib, o'sha kundan boshlab hozirgacha mazkur agentlik kichik biznes manfaatlarini davlat darajasida himoya qilmoqda. Ushbu tashkilot filiallari barcha yirik shaharlarda joylashgan, shu tariqa kichik biznesni qullab-quvvatlash siyosati AQShning asosiy iqtisodiy markazlarigagina emas, balki barcha shtatlarga tarqalmoqda¹⁷. Kichik biznes va uning filiallari ishlari bo'yicha asosiy vazifalar quyidagilardan iborat:

- biznes uchun kredit olishda yordam;
- AQSh da kichik biznesni texnika va axborotlar bilan ta'minlashda qo'llab-quvvatlash;
- biznes uchun kreditlar bo'yicha kafolatlar taqdim qilish;
- o'z budjeti mablag'lari hisobiga kichik biznesni bevosita subsidiyalash va kreditlash.

AQSh da kichik biznesni aniqlaydigan mezonlar tizimi puxta ishlab chiqilgan. Bu mezonlar kichik korxonalar va ular ishlayotgan tarmoqlarning faoliyat

turiga bog'liq. Bir soha korxonalarida ishlovchilar soni bel-gilovchi hisoblansa, boshqalarida oborot va foyda shunday hisoblanadi.

Kichik biznes korxonalari nisbatan hukukiy qonunchilikni saqlash uchun Federal agentlik kabi maxsus Advokatlik bo'limi tuzilib, u sud va Kongressdagi biznes manfaatlarini yoqlamoqda. AQSh hukumati o'zining iqtisodiyotni rivojlantirish konsepsiyasida kichik biznesga asosiy rol beradi. AQSh hukumati vazirlarining ma'ruzalarida kichik biznes butun iqtisodiyotni sog'lomlashtirishning muhim dastagi ekanligi muntazam yoritilib kelinmoqda. Bu yerda AQShda kichik biznesni rivojlantirishdagi tafovutlar yaqqol kuzatilmoqda. AQShda ancha ilgari kichik biznes davlat darajasida iqtisodiyotning ustuvor yo'nalishi hisoblangan. Kichik biznes turli das-turlarini yaratishdagi AQSh tajribasi juda qimmatlidir, chunki barcha dasturlar haqqoniy ishlamoqda, ularni amalga oshirishning aniq mexanizmlari kuzda tutilgan.

Ispaniyada kichik biznes XX- asrning 70-yillarida shakllandi va faol rivojlana boshladi. Kichik biznes rivojlanishining yuqori darajasi tufayli yuqori iqtisodiy ko'rsatkichlarga erishildi. Kichik korxonalar mamlakatni ishsizlik muammosidan holi qilishda yordam berdi,

¹⁷ "Created in 1953, the U.S. Small Business Administration (SBA) continues to help small business owners and entrepreneurs..."

<https://globalsciencehub.uz/index.php/IE/uz>

umumiy yuksalishga xizmat qildi. Ispaniya kichik biznesining ayrim tarmoqlardagi salmog'i 80%gacha (qishloq xo'jaligida) yetadi, qolgan tarmoqlarda (qurilish, sanoat, kemasozliq) o'rtacha 25-30%ni tashkil qiladi. Kichik biznes korxonalarining asosiy tarmoqlari, birinchi navbatda, agrosanoat majmuasi, qora va rangli metallurgiya, oziq-ovqat sanoati, qurilish, turizm va h.k. hisoblanadi. Ispaniyada katta miqdorda kichik biznesni qo'llab-quvvatlash va rivojlantirish dasturlari ishlab chiqilgan. Ispaniya hukumatinin asosiy e'tibori mamlakat uchun katta ijtimoiy ahamiyatga molik bo'lgan, aholining ijtimoiy nochor qatlamlari (talabalar, ayollar, muxojirlar va h.k.) uchun ishchi o'rinlari yaratadigan, kam taraqqiy etgan mintaqalar va tumanlarning yuksalishiga yordam beradigan kichik biznes korxonalariga qaratildi. Bundan tashqari, Ispaniya hukumati fan sig'imli tarmoqlar, innovatsion texnologiyalarni ularning ichki bozorni rivojlantirish uchun ham, xalkaro iqtisodiy hamkorlik uchun ham katta ahamiyatini anglagan holda rivojlantirishga alohida urg'u bermoqda. Yevropa dasturlari kichik biznesni rivojlantirish dasturlarining katta hissasini egallaydi¹⁸.

Germaniya tajribasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik iqtisodiyotning jadal rivojlanayotgan muhim yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etiladi. Mazkur sohani moliyaviy, tashkiliy hamda texnologik jihatdan qo'llab-quvvatlash davlat boshqaruvining barcha darajalarida izchil amalga oshiriladi. Ayniqsa, kichik biznesni rivojlantirishga qaratilgan dasturlarda ilm talab qiluvchi va yuqori texnologiyalarga asoslangan ishlab chiqarish tarmoqlarini ustuvor ravishda rag'batlantirishga alohida e'tibor qaratiladi.

Germaniyada davlat moliyaviy institutlari tomonidan kichik va o'rta biznes subyektlarini imtiyozli kreditlash bir necha muhim yo'nalishlarni kamrab oladi. Jumladan, innovatsion faoliyat bilan shug'ullanuvchi korxonalarni moliyalashtirish, ekologik barqarorlikni ta'minlash hamda atrof-muhitni muhofaza qilishga qaratilgan loyihalarni qo'llab-quvvatlash asosiy ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Shuningdek, iqtisodiy jihatdan nisbatan sust rivojlangan hududlarni taraqqiy ettirishda ixtirokor etuvchi kichik biznes subyektlarini kreditlash, uy-joy va qurilish sohasida faoliyat yuritayotgan korxonalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlash hamda ishlab chiqarishni chuqur modernizatsiya qilish zarur bo'lgan tarmoqlardagi korxonalarni loyihaviy moliyalashtirish tizimi keng qo'llaniladi. Bundan tashqari, Germaniyada kichik va o'rta biznesni rivojlantirishga qaratilgan maxsus davlat dasturlari ham mavjud bo'lib, ular orasida ilmiy-texnik siyosatni takomillashtirishga yo'naltirilgan konsepsiyalar hamda fuqarolarning o'z biznesini tashkil etish uchun moliyaviy jamg'armalarni rag'batlantirish dasturlari muhim o'rin egallaydi.

Federal dasturlarni amalga oshirish doirasida biznes uchun imtiyozli sharoitlarda kreditlar taqdim qilinadi. Mazkur shartlar past foiz stavkasi (5-8%) va kreditlashning uzoq muddatlarini (5-15 yil) kuzda tutadi. Germaniyada kichik biznesga taalluqli birorta ham huquqiy hujjat savdo-sanoat palatasining ma'qullashi,

roziligi va tasdig'isiz o'tmaydi. Germaniya savdo-sanoat palatalari Assotsiatsiyasi barcha palatalarni o'zida birlashtiradi va federal darajada tadbirkorlar manfaatlarini mujassamlashtiradi. Bu hamkorlik assotsiatsiyasining asosiy vazifasi Yevropa ittifoqi mamlakatlari savdo-sanoat palatalari vakillari bilan uzviy ish olib borishdan iborat. Butun Assotsiatsiya birligida Yevropa hamkorligi savdo-sanoat palatalari birlashmasini tuzadi. Hozirgi paytda Germaniya savdo-sanoat palatalari barcha darajalarda budjetlarni shakllantirish, qurilish va sanoatni rivojlantirish, kichik korxonalar faoliyatini tartibga solishga tegishli qonun loyihalarini tayyorlashda qatnashadilar. Savdo-sanoat palatalari mahalliy o'zini-o'zi boshqarish organlari yig'ilishlarida qatnashib, mamlakatni rivojlantirish sohasida muhim ijtimoiy-iqtisodiy qarorni qabul qilgan holda jamiyat hayotining barcha tomonlariga katta ta'sirga ega. Bu bir butun infratuzilma bo'lib, unda OAV vakillari ham, maslahatlar xizmati ham qatnashadi. Palatalarning asosiy ustuvor vazifasi Germaniyaning kichik biznesiga har qanday qo'llab-quvvatlash va yordam ko'rsatishdan iborat¹⁹.

Yaponiya tajribasida kichik biznes faoliyatini tartibga solishda antimonopol siyosat muhim o'rin tutadi. Mamlakat qonunchiligida bozorda narxlarning sun'iy ravishda oshirilishi yoki pasaytirilishiga nisbatan qat'iy nazorat o'rnatilgan bo'lib, asossiz chegirmalar yoki spekulativ narx siyosatini qo'llagan tadbirkorlik subyektlariga nisbatan keskin choralar qo'llaniladi. Bunday talablar barcha kompaniyalar uchun teng darajada amal qiladi. Rivojlangan bozor mexanizmlari va samarali davlat boshqaruvi natijasida Yaponiya hukumati narxlar barqarorligini ta'minlash hamda inflyatsiya darajasini nazorat ostida ushlab turishga muvaffaq bo'lmoqda. Natijada mamlakatda kichik biznesni rivojlantirish uchun qulay iqtisodiy va huquqiy muhit shakllangan. Yaponiyada kichik biznesni qo'llab-quvvatlash maqsadida subsidiyalar, imtiyozli kreditlar va moliyaviy yordam dasturlari keng qo'llaniladi. Ushbu moliyaviy ko'mak, avvalo, yuqori texnologiyalarga asoslangan korxonalarning moddiy-texnik bazasini modernizatsiya qilish va takomillashtirishga yo'naltiriladi. Shu bilan birga, universitetlar va ilmiy tadqiqot institutlari bilan hamkorlikda innovatsion ishlanmalar, yangi texnologiyalar va ixtirolarni yaratish ham rag'batlantiriladi. Yengil sanoat hamda oziq-ovqat sanoatini rivojlantirish, yangi mahsulot turlarini ishlab chiqarish va sanoat jihatdan nisbatan sust rivojlangan hududlarda yangi kichik korxonalarni tashkil etish ham davlat qo'llab-quvvatlashining ustuvor yo'nalishlari hisoblanadi.

Xitoy tajribasida ham kichik biznes iqtisodiy taraqqiyotning muhim omillaridan biri sifatida qaraladi. Mamlakat hukumati ushbu sohani rivojlantirishga alohida e'tibor qaratib, innovatsion texnologiyalarni amaliyotga joriy etish va yangi ish o'rinlarini yaratishda kichik biznesning faolligini qo'llab-quvvatlamogda. Shu maqsadda tadbirkorlik faoliyatini tartibga soluvchi huquqiy mexanizmlar takomillashtirilmoqda, ayniqsa kichik korxonalarni soliqqa tortish tizimini

¹⁸ OECD, European Commission SME Performance Review, Encyclopedia Britannica materials on Spain's economy.

<https://globalsciencehub.uz/index.php/IE/uz>

¹⁹ European Commission – SME Strategy Germany

soddalashtirish va ular uchun qulay biznes muhitini shakllantirishga qaratilgan islohotlar amalga oshirilmoqda. Xitoy tajribasida kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ko'plab rivojlangan mamlakatlarda bo'lgani kabi, Xitoyda ham mazkur sohani rivojlantirish maqsadida maxsus davlat fondlari tashkil etilgan bo'lib, ular muntazam ravishda takomillashtirib borilmoqda. Ushbu fondlarning asosiy vazifasi kichik biznes subyektlariga bank kreditlarini olishda zarur bo'lgan kafolat va garov ta'minotini yaratib berishdan iborat.

Shu maqsadda Xitoy Kommunistik partiyasi tashabbusi bilan "Kichik va o'rta korxonalarni rivojlantirish davlat fondi"ni tashkil etish bo'yicha maxsus me'yoriy hujjat ishlab chiqilib, amaliyotga joriy etilgan. Mazkur fond to'liq davlat budjeti mablag'lari hisobidan moliyalashtiriladi hamda kichik biznes faoliyatini rag'batlantiruvchi muhim iqtisodiy mexanizm sifatida faoliyat yuritadi. Fond tomonidan iqtisodiyotning turli tarmoqlarida faoliyat olib borayotgan kichik korxonalarga soliq imtiyozlari, moliyaviy ko'mak va huquqiy himoya choralari taqdim etish orqali ularning yirik kompaniyalar bilan raqobatbardoshligini oshirishga alohida e'tibor qaratiladi.

Xitoyda amalga oshirilayotgan uzoq muddatli taraqqiyot dasturlarida ham kichik va o'rta biznesni kompleks rivojlantirish iqtisodiy o'sishning muhim omili sifatida belgilangan. Mamlakat iqtisodiyotini modernizatsiya qilishga qaratilgan strategik dasturlarda ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va iqtisodiyotning barcha tarmoqlarini zamonaviylashtirish asosiy maqsadlardan biri sifatida ko'rsatib o'tilgan. Jumladan, 2003-yilda qabul qilingan va 2050-yilgacha iqtisodiyot tarmoqlarini to'liq modernizatsiya qilishni nazarda tutuvchi uzoq muddatli ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish dasturi mamlakat taraqqiyotining muhim strategik hujjatlaridan biri hisoblanadi.

Singapur bugungi kunda neft mahsulotlarini qayta ishlash hamda yarimo'tkazgichlar ishlab chiqarish bo'yicha jahondagi yirik sanoat markazlaridan biri sifatida e'tirof etiladi. Mamlakatning iqtisodiy salohiyati yuqori bo'lib, yalpi ichki mahsulotning aholi soniga nisbati hisoblanganda aholi jon boshiga katta miqdordagi daromad to'g'ri keladi. Ko'plab iqtisodchi va mutaxassislar Singapurni kichik biznesni tashkil etish va samarali yuritish uchun eng qulay davlatlardan biri sifatida baholaydilar. Singapurda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning muvaffaqiyatli rivojlanishiga bir qator muhim omillar sabab bo'lmoqda. Avvalo, mamlakatda investitsiyalar uchun qulay iqtisodiy muhit yaratilgani alohida ahamiyatga ega. Xususan, xorijiy kapital va investitsiyalarni jalb qilish maqsadida kichik biznes subyektlari uchun imtiyozli soliq tizimi joriy etilgan. Bundan tashqari, foydani erkin olib chiqish imkoniyatining mavjudligi hamda investitsiyalarning

huquqiy jihatdan ishonchli himoya qilinishi tadbirkorlik faoliyatining barqaror rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Shuningdek, Singapur iqtisodiyotida xizmat ko'rsatish sohasi kichik biznesning asosiy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Savdo, transport, kommunikatsiya, moliyaviy xizmatlar va turizm kabi tarmoqlar iqtisodiyotning muhim qismini tashkil etadi. Mazkur sohalar mamlakat aholisining katta qismi band bo'lib, ko'plab fuqarolar yakka tartibdagi tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanadi. Shu bilan birga, aholining muayyan qismi kompaniyalar aksiyalariga egalik qilishi orqali iqtisodiy jarayonlarda faol ishtirok etadi. Natijada mamlakatda o'rta sinf qatlamining ulushi yuqori darajada shakllangan. Bundan tashqari, kichik va o'rta biznesni tashkil etish hamda yuritish uchun zarur bo'lgan tashkiliy-huquqiy sharoitlarning mukammal yo'lga qo'yilgani ham Singapur tajribasining muhim jihatlaridan biridir. Tadbirkorlik faoliyatini boshlayotgan korxonalar uchun turli imtiyoz va qo'llab-quvvatlash mexanizmlari amal qiladi.

Singapurda kichik va o'rta korxonalar yagona iqtisodiy sektor sifatida shakllangan bo'lib, ularni belgilashda asosiy mezon sifatida korxonada faoliyat yuritayotgan xodimlar soni olinadi. Odatda bunday korxonalarda ishchilar soni 200 nafardan oshmasligi kerakligi belgilangan. Mazkur sektor faoliyat yo'nalishiga qarab bir necha toifalarga ajratiladi. Ulardan biri xizmat ko'rsatish sohasi bilan shug'ullanuvchi korxonalarni o'z ichiga oladi. Bunday korxonalar restoran va mehmonxona xizmatlari, turizm, savdo, qurilish hamda boshqa servis yo'nalishlarida faoliyat yuritadi. Singapur tajribasining muhim jihatlaridan biri shundaki, kichik biznes subyektlari faoliyatida yuqori sifat standartlariga qat'iy amal qilinadi. Korxonalarda xizmat ko'rsatish sifati, bino va infratuzilma qulayligi, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish hamda xodimlarning professional malakasi kabi omillarga alohida e'tibor qaratiladi. Shu sababli ushbu mamlakatda kichik biznes nafaqat iqtisodiy samaradorlikni, balki xizmat ko'rsatish madaniyatining yuqori darajada shakllanishini ham ta'minlab kelmoqda va mamlakatga har yili millionlab xorijiy sayyohlar tashrif buyuradi. Shu bilan birga, kichik biznes subyektlarining muhim qismi innovatsion texnologiyalar va zamonaviy yuqori texnologik ishlab chiqarish jarayonlariga asoslangan faoliyat bilan shug'ullanib, sanoat hamda xizmat ko'rsatish sohalarining rivojlanishiga sezilarli hissa qo'shmoqda.

Singapur tajribasi shuni ko'rsatadiki, kichik va o'rta biznes iqtisodiyotning asosiy tayanch tarmoqlaridan biri hisoblanadi. Mamlakatda faoliyat yuritayotgan korxonalarning asosiy qismini aynan kichik va o'rta biznes subyektlari tashkil etib, ularning ulushi umumiy korxonalar sonining qariyb 90 foiziga tengdir. Mazkur sektor aholi bandligini ta'minlashda muhim rol o'ynab, iqtisodiy o'sish sur'atlarining barqarorligini saqlashga sezilarli hissa qo'shmoqda.

Kichik va o'rta biznesni tartibga solishning xalqaro tajribasi²⁰

Davlat	Asosiy mezonlari va qamrovi	Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari	Usiuvor yo'nalishlari va o'ziga xosligi
AQSh	<ul style="list-style-type: none"> Tarmoq turiga qarab ishchilar soni, aylanma va foyda. Milliy miqyosda qamrov. 	<ul style="list-style-type: none"> Kichik biznes ma'muriyati (SBA). Kredit kafolatlari va subsidiyalar. Sud/Kongressda Advokatlik bo'limi himoyasi. 	<ul style="list-style-type: none"> Biznes manfaatlarini davlat darajasida qat'iy himoya qilish. Haqqoniy ishlovchi huquqiy mexanizmlar.
Germaniya	<ul style="list-style-type: none"> Savdo-sanoat palatalariga (SSP) majburiy a'zolik. Barcha davlat darajalarida qamrov. 	<ul style="list-style-type: none"> Imtiyozli kreditlar (5-8% stavka, 5-15 yil muddat). Federal va hududiy qo'llab-quvvatlash dasturlari. 	<ul style="list-style-type: none"> Qonunchilikda SSPning majburiy roziligi. Ekologik loyihalar va modernizatsiyani rag'batlantirish.
Ispaniya	<ul style="list-style-type: none"> Qishloq xo'jaligida 80%, sanoat va qurilishda 25-30% salmoq. 	<ul style="list-style-type: none"> Keng qamrovli milliy va Yevropa Ittifoqi dasturlari. Ish o'rinlari yaratishni moliyalashtirish. 	<ul style="list-style-type: none"> Ijtimoiy yo'naltirilganlik (ayollar, talabalar, muhojirlar bandligi). Kam rivojlangan hududlarni yuksaltirish.
Yaponiya	<ul style="list-style-type: none"> Barcha kompaniyalar uchun teng huquqli bozor qoidalari. 	<ul style="list-style-type: none"> Subsidiyalar, imtiyozli kreditlar va moliyaviy yordam. Qat'iy antimonopol nazorat. 	<ul style="list-style-type: none"> Universitetlar va ilmiy institutlar bilan innovatsion hamkorlik. Narxlar manipulyatsiyasiga qarshi kurash.
Xitoy	<ul style="list-style-type: none"> Uzoq muddatli (2050-yilgacha) strategik qamrov. 	<ul style="list-style-type: none"> Davlat budjetidan moliyalanuvchi maxsus Davlat fondi. Kreditlar uchun garov va kafolat taqdim etish. 	<ul style="list-style-type: none"> Soliq tizimini soddalashtirish va biznes muhitini qulaylashtirish. Yirik kompaniyalar bilan raqobatbardoshlikni oshirish.
Singapur	<ul style="list-style-type: none"> Xodimlar soni 200 nafardan oshmasligi shart. Jami korxonalarning 90%ini tashkil etadi. 	<ul style="list-style-type: none"> Imtiyozli soliq tizimi va investitsiyalarning huquqiy himoyasi. Foydani mamlakatdan erkin olib chiqish imkoniyati. 	<ul style="list-style-type: none"> Global jozibadorlik va xalqaro yuqori sifat standartlari. Xizmat ko'rsatish, turizm va o'rta sinf qatlamini shakllantirish.

Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, kichik biznes subyektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlashda kreditlash tizimi muhim o'rin egallaydi. Xususan, Singapur amaliyotida kichik korxonalarni rivojlantirishga qaratilgan ko'plab imtiyozli kredit dasturlari samarali joriy etilgan. Mazkur dasturlar tarkibiga qulay shartlarda ajratiladigan maxsus kreditlar, kredit tavakkalchiliklarini sug'urtalash mexanizmlari hamda davlat subsidiyalari kiradi. Ayniqsa, xodimlari soni 10 nafardan oshmaydigan mikrokorxonalar uchun alohida yengillashtirilgan kreditlash tizimi amal qiladi. Shu bilan birga, mamlakatning kredit-bank tizimi davlat tomonidan izchil qo'llab-quvvatlanib, qat'iy nazorat ostida faoliyat yuritadi. Natijada kredit foiz stavkalarini bosqichma-bosqich pasaytirish hamda tadbirkorlik subektlari uchun yanada qulay moliyaviy muhit yaratishga erishilmoqda.

Tadqiqotning amaliy ahamiyati shundaki, xorijiy mamlakatlarning ijobiy tajribalarini tizimli o'rganish asosida O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish, tadbirkorlik subyektlarining raqobatbardoshligini oshirish, yangi ish

o'rinlarini yaratish hamda aholi daromadlarini ko'paytirishga xizmat qiluvchi taklif va tavsiyalarni shakllantirish imkoniyati yaratiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning zamonaviy yo'nalishlari hamda rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar tajribasi tahlil qilinishi orqali AQSh, Germaniya, Yaponiya, Janubiy Koreya, Xitoy va Fransiya kabi mamlakatlarda kichik biznes subyektlarini qo'llab-quvvatlashning institutsional, moliyaviy, soliq, innovatsion va tashkiliy mexanizmlariga alohida e'tibor qaratildi. Xorijiy mamlakatlarda tadbirkorlik muhitini yaxshilash, imtiyozli moliyalashtirish, kredit va kafolat tizimlarini rivojlantirish, soliq yengilliklarini qo'llash, raqamli texnologiyalarni joriy etish hamda innovatsion faoliyatni rag'batlantirish orqali kichik biznesning iqtisodiy o'sishdagi rolini kuchaytirish tajribasi o'rganilgan. Tadqiqot natijasida xorijiy tajribaning O'zbekiston sharoitiga mos jihatlari aniqlanib, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish, yangi ish

²⁰ Ardic O.P., Mylenko N., Saltane, V. Small and Medium Enterprises: A Cross-Country Analysis with a New Data Set. Policy Research Working Paper No. 5538. Washington, 2011. DC: The World Bank.

o‘rinlarini yaratish, aholi daromadlarini oshirish va hududlarning iqtisodiy salohiyatini yuksaltirishga qaratilgan ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev: “Tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash-bizning strategik yo‘limiz”. 2025 yil 19 mart. <https://president.uz/oz/lists/view/7955>
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Har bir oila – tadbirkor” davlat dasturi to‘g‘risidagi Qarori. – 7-iyun 2018-yil, №454. 2018.
3. Narqo‘ziev A.R. O‘zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishda infratuzilmaning o‘rni // SJIRD. - 2022 yil 28 noyabr.
4. Abdullajonov D. O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga asoslangan kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari va uning samaradorligini oshirish yo‘llari // Qo‘qon universiteti axborotnomasi. - 2025. - № 15. - C. 13–15.
5. Sternberg R. Entrepreneurial ecosystems and regional development: New perspectives on innovation and growth. Regional Studies, 56(4), 512–528. 2022 <https://doi.org/10.1080/00343404.2022.2034527>
6. Mahmudov Sh.M., Karimova N.I. Mintaqaviy tadbirkorlik infratuzilmasining rivojlanish omillari

(Qashqadaryo viloyati misolida). - “TDIU Ilmiy axborotlari”, №2, 78–88-betlar. 2023.

7. Jo‘rayev S. Sh. Tadbirkorlikni rivojlantirish – mintaqaviy iqtisodiy o‘sish omili sifatida. // “O‘zbekiston iqtisodiy axborotnomasi”, №3, 55-63-betlar. 2023.

8. Ardic O.P., Mylenko N., Saltane, V. Small and Medium Enterprises: A Cross-Country Analysis with a New Data Set. Policy Research Working Paper No. 5538. Washington, 2011. DC: The World Bank.

9. Qashqadaryo viloyati statistika boshqarmasi. Qashqadaryo viloyati Raqamlarda / Qashqadaryo viloyati statistika boshqarmasi. - Onlayn manba. - 2025. - Internet: <https://qashstat.uz>

Muallif(lar) haqida / Сведения об авторе / Author details

Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor Qarshi davlat texnika universiteti / Файзијева Ширин Шодмоновна, кандидат экономических наук, профессора Каршинский государственный технический университет / Fayzieva Shirin Shodmonovna, candidate in Economics, Acting Professor, Karshi State Technical University
E-mail: fayziyevashirin66gmail.com

INNOVATION
IQTISODIYOT
ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

ISSN: 3030-315X

t.me/kstu_uz

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225

www.kstu.uz
www.ojs.kstu.uz